בס"ד

שיחת מו"ר ראש הישיבה

הרה"ג הרב יעקב שפירא שליט"א

אזכרת מרן הרב זצ"ל

שנה שלוש-עשרה תשפ"ב

גדול כבוד תורה יותר מלימודה

את האזכרה למרן הרב זצ"ל אנו עושים בשעת הלימוד בבית המדרש. חז"ל אומרים (מגילה ג.) שכבוד לימוד התורה גדול יותר מלימוד התורה עצמו, ולכן אנו מקדישים את השעה וחצי הבאות לזיכרון של מורנו ורבינו, לכבודה של תורה.

תורתו מתברכת ומשתמרת

עברו שמונים ושבע שנים שלא כהתה עינו ולא נס ליחו, תורותיו של הרב זצ"ל מתברכות ומשתמרות. כתוב במשנה (ברכות ה', א) שחסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת לפני התפילה כדי שיכוונו לבם למקום, וזכו שתורתם תהיה מברכת ומשתמרת (ירושלמי שם). הביטוי כוונת הלב למקום יכול להידרש בכמה אופנים, מקום הכוונה לבית המקדש שנקרא מקום; (בראשית כ"ד, ד') "וירא את המקום מרחוק", וכל התפילות עולות דרכו. מקום הכוונה לקב"ה שנקרא מקום, (בר"ר ס"ח, ט') "מקומו של עולם". יש שמפרשים גם את המשנה (אבות ב', ה') "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו" על דרך זו, שלמקומו א"א להגיע, אמנם הקב"ה, מקומו של עולם נמצא ומכיר את מקומו ועל כן הוא יכול לדונו, וע"פ זה גם אותם ת"ח שזוכים להידבק בקב"ה ולכוון לדעת המקום ב"ה, גם הם יכולים לדון אותו.

התשובה במשנתו מרן הרב זצ"ל

עניינים גדולים כתב ולימד הרב זצ"ל על עניני השעה. כתוב שכל זמן מאיר בתכונתו, והיסוד הוא בדברי הגר"א (אבן שלמה פרק י"א) שבכל דור ותקופה הקב"ה מוריד נקודה מסוימת שהיא הנקודה המודגשת באותו הדור ואותה התקופה. הרב זצ"ל הדגיש בדורנו את התשובה על כל מרכיביה. יש איגרת של הרמב"ן בה הוא כותב שגולת הכותר בחיבור משנה תורה לרמב"ם היא הלכות התשובה. הרמב"ם הצליח לסכם ולמקד את ענייני התשובה בצורה שאף אדם לא הצליח לעשות לפני הרמב"ם.

הרב ישראלי זצ"ל אמר לפני הרבה שנים שלדעתו הנקודה המרכזית בכתבי הרב היא התשובה. הרב זצ"ל באר עומק אחר בכל מהות התשובה. היא ביאר שהתשובה אינה רק פיתרון להשלים חיסרון שיש לאדם אחרי שחטא, אלא זה הליך שקיים בכל העולם, "תשובה קדמה לעולם", כל העולם בנוי על כך שיש בו התקדמות והתעלות, הגעה להשלמת האדם, תיקון האדם הפרטי והעולם הכללי. כותב הרב באורות התשובה כי גם הקץ המגולה בדור שלנו הוא תהליך של תשובה, הוא לא רק תהליך של גאולה; (אורות התשובה, י"ז, ב') "התעוררות חפצה של האומה בכללה לשוב אל ארצה, אל מהותה, אל רוחה ואל תכונתה, באמת אור של תשובה יש בה".

חודש אלול, ימי רצון ונחמה מהגלות

לחודש אלול ישנם ר"ת רבים. בתורה כתוב דבר אחד, כתוב שמשה רבינו עלה להר סיני ותקעו בשופר לעורר את עמ"י. ימי החודש הזה אלו ימי רצון. האדם מגלה בימים אלו רצונות טובים בתוכו שקשה לו להתוודע אליהם בשאר ימות השנה. מאחרי תשעה באב מתחילים להפטיר שבע הפטרות של נחמה. הרמב"ן כותב ששבע הפטרות אלו צריכות להסתיים עד ר"ה. דהיינו, ימי אלול הם ימי התעוררות ברוחניות, אבל גם ימי נחמה, ימים של נחמה מהגלות.

הגאולה והתשובה

הרב זצ"ל כותב שגאולה ותשובה אינם שני דברים נפרדים, הם מחוברים אחד לשני, הם כלולים אחד בשני. יסוד זה פותח פתח גדול להבין עניינים רבים בחז"ל, ואביא אחד מהם. יש דיון האם הגאולה העתידית תלויה בתשובה.

ניתן להירשם לקבלת הגליון בדוא"ל בכתובת mailto:sichot.maran@inn.co.il, Mercazharav@gmail.com
ובקבוצת הווטסאפ דרך הקישור - לפלאפונים מסוננים

ניתן להקדיש לרפואת, לע"נ וכדו'. לפרטים; 054-6751448

הרמב"ן אומר שהגאולה העתידית אינה תלויה בתשובה, וכך כותב הגר"א וכך מביאים בשם בעל הלשם ועוד גדולים. אמנם, הרמב"ם בהל' תשובה כותב שהגאולה תלויה בתשובה והתורה הבטיחה שסוף ישראל לעשות תשובה. והרמב"ם מביא את זה בהל' תשובה, לא בהל' מלכים. גאולה אינה דבר נפרד מתשובה, הם אחוזים אחד בשני. ולכן הרמב"ם הדגיש את זה בהל' תשובה ולא בהל' מלכים. בהל' מלכים יש לרמב"ם הלכות רבות על הגאולה, ולכן היה צורך לכתוב את ההלכה הזאת בהל' תשובה.

תכלית העולם

אומרת הגמרא (סנהדרין צז:) "רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה – נגאלין, ואם לאו – אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע: אם אין עושין תשובה אין נגאלין? אלא הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב." הירושלמי (תענית פ"א ה"א) מביא את המחלוקת הזאת בשינוי קטן, תשובת רבי יהושע לרבי אליעזר שודאי תהיה גאולה כי הקב"ה יעמיד מלך קשה כהמן ועמ"י יחזרו בתשובה, היא דברי רבי אליעזר. דהיינו, רבי יהושע שאל את רבי אליעזר, הרי לא יכול להיות שהגאולה תלויה בתשובה, כי רבי יהושע סובר שתכלית העולם היא תשובה, לא יתכן שהעולם לא יגיע ליעודו. ענה לו רבי אליעזר שהקב"ה יעמיד מלך קשה כהמן ויעשו תשובה ויגאלו. יש פה הבדל בין הבבלי והירושלמי, והמחלוקת היא מהי המטרה. לפי הבבלי המטרה היא להיגאל ויגאלו ע"י מלך קשה, לפי הירושלמי תכלית העולם היא להיגאל וזה לא תלוי בתשובה ורבי אליעזר אמר לרבי יהושע, הם ודאי יגאלו הקב"ה יעמיד להם מלך קשה כהמן.

בבבלי כתוב שלאחר המחלוקת רבי אליעזר שתק ובירושלמי כתוב שהוא הסתלק. לפי רוב המפרשים הכוונה שהוא הודה לרבי יהושע שהגאולה אינה תלויה בתשובה, וא"כ קשה על הרמב"ם מדוע האו פסק שהגאולה תלויה בתשובה? הרב זצ"ל כותב באגרות (ח"א עמ' קג) בשם הרמ"ע מפאנו, הרבה פעמים כשכתוב בש"ס אישתיק, אין הכוונה שמי ששתק הודה, אלא שיש כאן דבר נסתר שא"א לומר אותו כדי שמי שלא ראוי לא יבין אותו. רבי אליעזר אמר לרבי יהושע שיש כאן סוד איך יכול להיות שהגאולה תלויה בתשובה.

הרב כותב באגרת תקנה רבות על סגולת ישראל. הקב"ה לא מתנהג איתנו לפי המעשים בלבד, אלא לפי סגולת ישראל. הסגולה מעל המעשים.

רבי אליעזר ורבי יהושע לשיטתם

יש עוד מחלוקת בין רבי אליעזר לרבי יהושע מתי נברא העולם, לפי רבי יהושע העולם נברא בניסן, לפי רבי אליעזר בתשרי. המהר"ל מסביר שלהנהגת השי"ת בעולמו יש סדר, גם להנהגה הניסית. המחלוקת בין רבי יהושע ורבי אליעזר היא אינה על הזמן גרידא. בניסן נולד יצחק אבינו, בניסן עמ"י יצאו ממצרים, אז התגלתה ההנהגה הניסית של הקב"ה. לעומת זאת, תשרי מסמל את הנהגת העולם עפ"י הטבע.

לפי רבי יהושע תכלית העולם היא להיגאל וזה לא תלוי במעשים של האדם, יש דברים שהם גדולים יותר מהמעשים כמו סגולת ישראל או הגאולה. ולכן גם בתפילות ר"ה אנחנו מדברים על הגאולה ועל מלכות ד'. המחלוקת של רבי יהושע ורבי אליעזר בבסיסה היא מהי מהות העולם. הפועל היוצא שלה הוא האם הגאולה תלויה בתשובה או לא. חודש ניסן וחודש תשרי, ההנהגה הסגולית או ע"פ מעשי האדם.

חידושו של מרן הרב זצ"ל

וזה מה שמחדש לנו מרן הרב זצ"ל, שגם שיבת עמ"י לארצו היא תהליך של תשובה. ושיבת עמ"י לארצו זה השלב המובהק של גאולת ישראל. עצם ההתעוררות של עמ"י לחזור למקומו ולמקורו זה אור של תשובה. מחלוקת רבי יהושע ורבי אליעזר היא לאן העולם צריך להגיע, אבל ודאי שלכו"ע שיבת עמ"י לארצו היא חלק מתהליך התשובה. וכמו שזה נכון אצל עמ"י ככלל, זה נכון אצל כל אחד ואחד. יש גאולה פרטית לכל אדם, קרבה אל נפשי גאלה. יש מדרש שהמהר"ל מביא אותו בנתיב התשובה, שמי שעושה תשובה כאילו עלה לירושלים ובנה מקדש. כל יהודי בתוכו פנימה הוא מקדש, והחטא הרחיק אותו מעצמו, וכשהוא עושה תשובה הוא מתקרב לעצמו. החזרה בתשובה אינה רק מצות התשובה והליך התשובה. הרב כותב שהתשובה היא עצמה גאולה.

יהי רצון שזכות הרב תגן על כולנו, על כל יושבי בית המדרש הזה. בראש ובראשונה הרמי"ם שליט"א, ושנזכה כולנו לגדל תלמידים בתורה לגדלות נפש. יהי רצון שכל אחד ואחד מאיתנו יזכה להוציא מן הכוח אל הפועל את הכוחות הטובים שקיימים בנו ונזכה לבניין בית המקדש במהרה בימינו אמן.